

Голові разової спеціалізованої вченої ради
ДФ 20.051.226 Карпатського національного
університету імені Василя Стефаника
доктору економічних наук, професору
Сас Людмилі Степанівні

ВІДГУК

**офіційного опонента на дисертаційну роботу Тижбір Наталії
Зіновіївни на тему «Економічний механізм розвитку
територіальних громад», подану на здобуття наукового ступеня
доктора філософії за спеціальністю 051 – Економіка**

1. Актуальність теми дисертаційного дослідження, зв'язок роботи з науковими програмами, темами, планами

В умовах реформи децентралізації та воєнного стану питання підвищення спроможності територіальних громад набувають особливої гостроти. Громади отримали ширші повноваження та фінансові ресурси, однак ефективне управління ними потребує дієвих економічних механізмів, що забезпечують збалансований їх розвиток. Зростаюча диференціація громад за рівнем фінансової спроможності, нерівномірність надходження капітальних інвестицій та залежність від зовнішнього фінансування формують об'єктивну потребу в науково обґрунтованих інструментах оцінювання та регулювання їхнього розвитку. У цьому контексті дослідження економічного механізму розвитку територіальних громад є актуальним як з теоретичної, так і з прикладної точки зору.

Актуальність обраної теми дисертації підтверджується тим, що вона виконана відповідно до плану досліджень Карпатського національного університету імені Василя Стефаника, а саме: «Розробка організаційно-економічного механізму удосконалення виробничо-господарських структур регіону» (номер державної реєстрації 0111U000875).

Враховуючи це, дисертаційна робота Н.З. Тижбір на тему «Економічний механізм розвитку територіальних громад» має теоретичне і практичне значення, є своєчасною і актуальною.

2. Наукова новизна результатів дослідження

У дисертації Н.З. Тижбір сформульовано і обґрунтовано теоретичні, методичні та практичні положення щодо економічного механізму розвитку територіальних громад. Основними положеннями, що відображають наукову новизну отриманих результатів, слід вважати:

- удосконалено трактування поняття «економічний механізм розвитку територіальних громад» як складної інтегрованої системи взаємопов'язаних елементів, що функціонують в умовах децентралізації та воєнного стану;
- удосконалено методичні підходи до оцінювання економічної спроможності територіальних громад на основі інтегральних показників з використанням методу головних компонент (РСА), що дозволило виявити рівень розвитку 62 громад Івано-Франківської області;
- удосконалено методику залучення додаткового фінансування розвитку територіальних громад шляхом обґрунтування механізмів грантової підтримки та міжбюджетних трансфертів;
- розроблено концептуальну модель економічного механізму розвитку територіальних громад, що інтегрує фінансові, організаційні та управлінські інструменти;
- набули подальшого розвитку наукові підходи до класифікації чинників розвитку територіальних громад із виокремленням внутрішніх та зовнішніх факторів;
- набули подальшого розвитку методичні підходи до оцінювання на основі системи показників фінансової спроможності громад;
- набула подальшого розвитку концепція інноваційного розвитку територіальних громад за п'ятьма пріоритетними напрямками.

3. Теоретичне і практичне значення результатів дослідження

Результати, які здобувачка одержала у дисертаційному дослідженні, характеризують високий рівень вирішення теоретико-методичних засад та розробки практичних рекомендацій щодо економічного механізму розвитку територіальних громад. Практичне значення результатів дисертації полягає в можливості використання одержаних теоретичних, методичних і практичних розробок і рекомендацій органами державної влади та місцевого самоврядування при розробці регіональних і місцевих програм розвитку. Результати дисертації Н.З. Тижбір, доведені до впровадження у якості методичних і практичних розробок, мають важливе значення для теорії і практики соціально-економічного розвитку територіальних громад.

Аспект практичної цінності результатів роботи дисертантки підтверджується довідками про їх впровадження. Окремі теоретико-методичні положення застосовано в навчальному процесі Карпатського національного університету імені Василя Стефаника при викладанні відповідних навчальних дисциплін.

4. Повнота відображення наукових положень дисертаційної роботи в опублікованих автором працях

Теоретико-методичні і практичні результати дослідження, висновки і пропозиції здобувачки відображено у 6 наукових працях (3 – у фахових наукових виданнях та 3 праці у збірниках тез доповідей міжнародних конференцій). Результати дослідження обговорювались на міжнародних науково-практичних конференціях. Опубліковані наукові праці повною мірою відображають ключові результати дисертаційного дослідження та системно висвітлюють теоретичні й методичні засади розроблених положень.

5. Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій дисертаційної роботи, їх достовірність

Ознайомившись з дисертацією, можна стверджувати про достовірність і обґрунтованість наукових висновків, положень та рекомендацій, які в ній

викладені. Всі ключові аспекти досліджуваної теми охоплено змістом дисертаційної роботи, який вирішує завдання дослідження економічного механізму та розробки практичних рекомендацій щодо його удосконалення. Для отримання результатів здобувачкою використано законодавчі та нормативно-правові документи органів державної і місцевої влади, офіційні дані Міністерства фінансів України, наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, фінансова і бюджетна звітність органів місцевого самоврядування 62 територіальних громад Івано-Франківської області та власні аналітичні дослідження.

Достовірність і обґрунтованість результатів дисертації зумовлена використанням матеріалу, накопиченого у світовій і вітчизняній економічній науці, та методів наукового пізнання, таких як: аналізу і синтезу, системного, структурного, статистико-економічного, порівняльного, регресійного, методу головних компонент (РСА), кластерного аналізу, графічного та ін. Загалом дисертація Н.З. Тижбір є структурованою, завершеною і характеризується чіткістю отриманих результатів.

6. Структура та зміст дисертаційної роботи, її завершеність та відповідність встановленим вимогам щодо оформлення

Дисертація Н.З. Тижбір складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Обсяг дисертаційної роботи становить 163 сторінки основного тексту, список використаних джерел – 99 найменувань, додатки представлено на окремих сторінках. Робота містить таблиці, рисунки та додатки з аналітичними даними по 62 громадах Івано-Франківської області.

У вступі здобувачка обґрунтовує актуальність теми, її зв'язок з науковими програмами, планами і темами, мету і завдання, які слід виконати для її досягнення, об'єкт і предмет дослідження, методи та інформаційну базу, наукову новизну і практичне значення одержаних результатів, особистий внесок

здобувача, відомості щодо апробації та впровадження отриманих результатів дисертації.

У першому розділі, на підставі опрацьованої наукової літератури, нормативно-правових актів та власних узагальнень, розкрито теоретичні засади економічного механізму розвитку територіальних громад (п. 1.1), досліджено нормативно-правову базу та зарубіжний досвід розвитку громад (п. 1.2), обґрунтовано методологічні підходи до оцінювання фінансової спроможності територіальних громад (п. 1.3).

У другому розділі здобувачкою розкрито роль територіальних громад у соціально-економічному розвитку регіону (п. 2.1), досліджено тенденції розвитку територіальних громад Івано-Франківської області, зокрема зростання власних доходів місцевих бюджетів та динаміку капітальних видатків як індикатора інвестиційної активності (п. 2.2), систематизовано внутрішні та зовнішні чинники розвитку громад та на основі кореляційно-регресійного аналізу і методу головних компонент (РСА) здійснено інтегральне оцінювання рівня розвитку 62 громад області, що виявило значну диференціацію між ними (п. 2.3).

У третьому розділі дисертантка пропонує економічний механізм розвитку територіальних громад, що включає інструменти залучення додаткового фінансування, регресійну модель оцінювання впливу капітальних видатків на доходи громад та практичні рекомендації для органів місцевого самоврядування (п. 3.1–3.3).

У межах усіх розділів і підрозділів дисертаційного дослідження простежується логічне і послідовне виконання поставленого теоретико-практичного завдання. Висновки і пропозиції, одержані автором, повністю відповідають меті та поставленим завданням, є методологічно обґрунтованими, відображають наукову новизну і практичне значення проведеного дослідження.

Дисертація є самостійним, цілісним і завершеним дослідженням, визначається новим та оригінальним підходом у вирішенні наукових завдань і практичних запитів, що стосуються соціально-економічного розвитку

територіальних громад. Мова та стиль дисертації відповідають вимогам, які висуваються до наукових робіт такого спрямування. Структура дисертації повністю узгоджується з її назвою, метою та поставленими завданнями дослідження.

7. Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

Ознак порушення академічної доброчесності у дисертаційному дослідженні не виявлено. Джерела цитуються коректно, результати власних досліджень чітко відмежовані від результатів інших авторів. Здобувачка дотримується всіх норм етичного цитування та авторської доброчесності. Дисертація вирізняється самостійністю викладу матеріалу та належним рівнем наукової етики.

8. Дискусійні положення та зауваження до дисертації

В цілому позитивно оцінюючи роботу Н.З. Тижбір, варто зупинитись на окремих зауваженнях та дискусійних положеннях, які вимагають уточнення під час публічного захисту дисертації.

1. У п. 1.3 здобувачка формує методологічні підходи до оцінювання фінансової спроможності громад, однак у переліку показників домінують бюджетні надходження, тоді як поза увагою залишаються показники, що характеризують власний економічний потенціал громади (рівень зайнятості, обсяг виробництва суб'єктів господарювання тощо). Доцільно було розширити систему індикаторів для більш комплексного відображення спроможності.

2. У п. 2.3 при застосуванні методу головних компонент (РСА) здобувачка виділяє чотири рівні розвитку громад. Разом з тим у роботі не обґрунтовано критеріїв розмежування цих рівнів та меж відповідних діапазонів інтегрального показника, що ускладнює відтворення методики та її застосування для інших регіонів.

3. У п. 2.2 аналіз динаміки капітальних інвестицій охоплює переважно бюджетну складову, не приділяючи достатньої уваги приватним капітальним

вкладенням у межах громад. Включення цього аспекту дозволило б більш повно відобразити реальний інвестиційний потенціал Івано-Франківської області.

4. Складові механізму, наведені у п. 3.1 (організаційне забезпечення, джерела фінансування, інструменти реалізації, моніторинг), здебільшого описують типові елементи фінансово-бюджетної системи місцевого самоврядування, відомі з попередніх досліджень. Саме тут не запропоновано конкретних кількісних чи якісних індикаторів, за якими можна було б оцінити результативність впровадження саме цього механізму. Це ускладнює верифікацію практичної ефективності запропонованих рішень.

5. У п. 3.2, обґрунтовуючи механізм залучення зовнішнього фінансування, здобувачка розглядає грантову підтримку як один із ключових інструментів. Разом з тим недостатньо розкрито конкретні алгоритми дій органів місцевого самоврядування малих і середніх громад, зокрема тих, що не мають відповідних фахових кадрів для роботи з грантовими програмами.

Зазначені зауваження та дискусійні положення мають рекомендаційний характер і не знижують загальну високу наукову та практичну цінність дисертаційної праці.

9. Загальний висновок про дисертаційну роботу

Дисертація Н.З. Тижбір на тему «Економічний механізм розвитку територіальних громад» виконана на актуальну тему, є завершеною та оригінальною науковою працею. Робота позитивно характеризується продуманою структурою, чіткістю і логічністю, обґрунтованістю та аргументованістю методів і підходів щодо виконання поставлених, відповідно до мети, дослідження завдань. Аналіз змісту дисертації, публікацій за темою дисертації свідчить про високий рівень наукової новизни та вагомість одержаних теоретико-методичних і практичних результатів.

Загалом дисертація сприяє вирішенню наукового завдання формування економічного механізму розвитку територіальних громад. Винесені на захист наукові положення, висновки і пропозиції є достатньо аргументованими та

доказовими. В цілому дисертація відповідає спеціальності 051 – Економіка, вимогам Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» від 12.01.2022 № 44 (зі змінами) та Вимогам до оформлення дисертації, затвердженими наказом МОН України від 12.01.2017 № 40 (зі змінами), а її авторка Н.З. Тижбір заслуговує на присудження ступеня доктора філософії у галузі знань 05 – Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 051 – Економіка.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, доцент,
завідувач кафедри менеджменту і
бізнес-адміністрування
Львівського національного університету
ветеринарної медицини та біотехнологій
ім. С. З. Гжицького

Андрій ЛИНДЮК

29 липня 2026 р.